Creating a New Shul and/or Changing Customs

Q In our community, there has always been one shul. Over time, major changes in the background of the Jewish population have occurred, and many people want either to change the minhagim (customs) of the shul or to start a new minyan. Are there issues of "lo titgod'du" (not having different sets of rulings and practices within a community) or changing minhagim?

1. שו"ת חתם סופר חלק ה - השמטות סי' קפח

יקרתו הגיעני ונפשו היפה בשאלתו - נידן אנשי קהלתו ה' ישמרם שהיה מקדם ב' קהלות: אשכנזים וספרדים, ולהם ב' בתי כנסיות וכל קהל כמנהגו נהג, ועתה לסבות שונות נגרשו כולם אל חוץ לעיר הרחק מאוד מן העיר המוקפת חומה ואותן מועטים שבתוך העיר אין קהל א' מהם מספיק להמציא מנין בכל זמן ועידן בבהכ"נ שלו, וגם אין לאל יד המעט ההוא להספיק משועבדים ושארי דברים הנצרכים לכל בהכ"נ, על כן אי אפשר אלא אם כן יתחברו והיו לקהל א' וצריכים עצה והוראה איך יתנהגו בשינוי מנהגם שביניהם, אי מותר לשנות ואיך ישנו ומי טפל לו?

... פשוט אותו הבהכ"נ אשר יסכימו שיהיה קבוע ואינך יעקרו ממקומם ויבואו לתוכו להתפלל הוה ליה הקבוע כעיר קבוע, ואינך כלקוטאי ובטלים לגבי הקבועים אפי' הם רבים, ומכל שכן כי לפי עניות דעתי פשוט שיסכימו שהמרובים ישארו במקומם ובה"כ של המיעוט יתבטל, וא"כ יהיה תרתי לטיבותא שיהיה אלו הרוב והקבועים ואין צריך ראיה כי כבר נאמרו הדברים בפר"ח א"ח מנהגי איסור אות י"ט כ' כ"א. ונ"ל לא מבעיא במנהגי התפלות וכדומיהם שהזהיר הירושלמי שלא ישנו מנהג אבותיהם, ומייתי לי' מג"א סי' ס"ח וע"פ סתרי תורה בשם האר"י ז"ל דיש י"ב שערי' וכל מנהג יש לו דרך כניסה לבוא עיר האלקים דרך שער שלו, מ"מ נ"ל דתחלת קביעת המנהג והשערים במקום גבוה שעל גבוה ככה נתקן לכל העתידים ללות עליהם, דאי לא תימא הכי הרי שלחי מס' תעניות אמרי' שקבעו י"ט על שהותרו שבטים לבוא זה בזה. ולהנ"ל קינה מיבעיא ליה אם זה הנלוה ישאר במנהגו, הוה לא תתגודדו בב"ד א', ואם יתהפך למנהגם אם כן איננו נכנס לשער שלו, ואיך יכנס ראובן בשער שמעון ולא יבוא העירה שלו? אלא על כרחך מכיון שנעקר ממקומו ונלוה אל הקבועים הרי הוא כמותם.

2. שו"ת אגרות משה אורח חיים ח"ב סי' כא

בדבר מקום אשר מנהגיה הם בנוסח אשכנז אבל מכיון שבמדינה זו דרים בכל סביבה גם אנשים שמנהגיהם בנוסח ספרד ומתפללים ג"כ בביהכ"נ זה, הנהיגו במשך הימים איזה מנהגים שנוהגין בהם המתפללים בנוסח ספרד, פשוט לע"ד שאם רוב המתפללים הם מאלו דנוסח אשכנז ודאי לא היה להם להנהיג אלו המנהגים נגד רוב המתפללים. ואף אם רוב המתפללים הם עתה מאלו דנוסח ספרד, מסתבר שאסור לשנות מנהגי המקום כיון שאיכא שם גם הרבה מאלו דנוסח אשכנז אף שהם מיעוט, עיין בח"י סימן תס"ח סק"ט דרק באין שם כלל מאלו שהיו שם במנהגים דמתחלה, נתבטל מנהגם כיון שנתבטל הקהל, אבל אם יש שם עדיין הרבה מהם משמע שיש דין המנהג על המקום והחדשים שבאו לכאן יש להם לנהוג כהמנהגים שהונהגו שם להרא"ש והר"ן והריב"ש, דעיקר הדין שיש עליו דיני מקום שדעתו להיות שם הוא משום דהדין של מנהג חל על המקום כל זמן שיש שם קהל, ורק להרמב"ם דהעיקר חל על האדם מנהגי שיצא משם אפשר יש למיזל בתר הרוב אף שבאו אח"כ.

3. שו"ת אגרות משה אורח חיים ח"ד סי' סה

וגם יש לעיין אם בארגענטינא שנקבצו מכל המדינות ולא כל כך בריבוי שיתיישבו במקום ביהכ"נ אחד יהודים שבאו ממקום אחד שנוהגים מנהג אחד ומדברים בהברה אחת, שיוכלו לקבוע מנהג, דאף אם מעט הראשונים היו הרוב ממקום אחד הרי ידעו ובנו ביהכ"נ גם אדעתא דאלו שיבואו אח"כ שאפשר שיהיו מרובין. עכ"פ יש להתנהג כדכתבתי.